

Remissvar:

Skärpta krav för medborgarskap

Ju2025/00118

SFS har inte bjudits in att yttra sig över betänkandet *SOU 2025:1 Skärpta krav för medborgarskap*, men lämnar ändå synpunkter inom ramen för sitt uppdrag.

SFS är en sammanslutning av studentkårer vid Sveriges universitet och högskolor. SFS har ett femtiotal medlemskårer vilka tillsammans representerar ungefär 390 000 studenter och doktorander.

SFS har tagit del av utredningen och avgränsar sitt remissvar till de delar som direkt eller indirekt påverkar studenter, doktorander eller personal verksam inom akademien.

Utredningen konstaterar att medborgarskapet utgör grunden för rättigheter och skyldigheter, likväl som förutsättning för att fullt ut kunna delta i demokratin. Att erhålla medborgarskap innebär rätten att rösta och därmed möjlighet att påverka de lagar man lyder under. För den enskilde handlar medborgarskapet även om tillhörigheten till samhällsgemenskapen och en tydlig fördelning av rättigheter och skyldigheter mellan enskild och stat. SFS delar denna syn på medborgarskapet.

SFS:s utgångspunkt för sitt ställningstagande är den demokratiska principen om att den som berörs av politiska beslut bör ha möjlighet att påverka dem. Det gäller i synnerhet studenter och doktorander, eftersom stora delar av deras vardag formas av politiska beslut på nationell nivå, exempelvis hur högskolan styrs, finansieras och organiseras. SFS menar därmed inte att det är nödvändigt med medborgarskap till alla studenter, men betonar att skärpta krav för medborgarskap fördröjer möjligheten för studenter och doktorander att få rösträtt och därigenom har möjlighet att delta i demokratin på lika villkor. Det är en viktig aspekt att väga in i en demokratisk rättsstat.

SFS konstaterar att flera av utredningens förslag, såsom förlängd hemvisttid, krav på egenförsörjning och skärpta bedömningar av levnadssätt, riskerar att försvåra för långsiktig etablering och integration, samt att minska incitamenten till vidareutbildning. Detta påverkar inte bara individers livsval, utan står även i motsättning till regeringens ambition i forsknings- och innovationspropositionen *Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta* (Prop. 2024/25:60), där det anges att Sverige ska stärka sin förmåga att ta emot och behålla internationella studenter, doktorander och forskare. Mot denna bakgrund lämnar SFS följande synpunkter på utredningens förslag.

Utredningens förslag och SFS ställningstagande

7.4.1 Det bör krävas längre hemvisttid för att förvärva svenskt medborgarskap

SFS avstyrker utredningens förslag om att höja kravet på hemvisttid från fem till åtta år för att kunna förvärva ett svenskt medborgarskap.

Utredningen lyfter fram det starka sambandet mellan utbildning och integration, och konstaterar att en individs medborgarskapsstatus påverkar dens beslut om sin framtid (s. 335). SFS delar bedömningen att möjligheten att bli medborgare en avgörande faktor i valet att påbörja en högre utbildning i Sverige, särskilt inom yrken där svenskt medborgarskap är ett krav, såsom polis eller vissa delar av offentlig förvaltning.

En förlängd hemvisttid riskerar att avhålla personer från att investera i sitt humankapital. Det kan också minska benägenheten att ta studielån, vilket bygger på en tilltro till att kunna stanna långsiktigt i Sverige. Samhället har samtidigt ett tydligt intresse av att individer som utbildar sig i Sverige också ser sin framtid här, inte minst för att öka chanserna till återbetalning av studielån och för att ta tillvara kompetens på arbetsmarknaden.

Förslaget riskerar dessutom att försämra Sveriges attraktivitet som studieland för internationella studenter och doktorander, vilket strider mot regeringens mål i forskningspropositionen om ett öppet och kunskapsdrivet samhälle.

Utredningens konsekvensanalys konstaterar att: *“Forskningen tyder dock på att den ekonomiska, utbildningsmässiga, politiska och sociala integrationen av personer med utländsk bakgrund förbättras vid möjligheten att förvärva medborgarskap tidigare.”* (s. 477). Detta ytterligare stödjer bedömningen att förlängd hemvisttid riskerar att försvåra, snarare än främja, långsiktig etablering och delaktighet i samhället.

8.5.1 Kravet på den sökandes hederliga levnadssätt behöver skärpas och 8.5.2 Krav på ett skötsamt och hederligt levnadssätt i och utanför Sverige

SFS avstyrker utredningens förslag om att en skärpning av kravet på den sökandes levnadssätt behövs, baserat på utredningens bedömning om att de karenstider som tillämpas i dagsläget inte är ändamålsenliga.

Begreppet “hederligt levnadssätt” är redan i nuvarande bestämmelser rättsligt och praktiskt otydligt då det innefattar allt från tidigare brottslighet till ekonomiska svårigheter. En skärpning av detta krav utan att definitionen preciseras riskerar att leda till godtycklig och rättsosäker tillämpning, något som särskilt kan drabba studenter och unga vuxna som befinner sig i en etableringsfas i livet, där livet kan präglas av osäkerhet, tillfälliga boende- eller arbetssituationer och ibland misstag. Att exempelvis mindre förseelser eller ekonomiska svårigheter kan leda till förlängd karenstid för medborgarskap är oproportionerligt och riskerar att bidra till ett A- och B-lag bland personer som levt i Sverige under lång tid.

9.5.1 Ett utökat delprov i samhällskunskap

SFS avstyrker förslaget. SFS anser att kunskap om det svenska samhället är viktig, men avvisar att denna ska prövas genom ett obligatoriskt och utökat kunskapsprov som villkor för medborgarskap.

SFS noterar att utredningen föreslår undantag från kunskapskravet för forskare och annan akademisk personal. Det stärker bedömningen att utbildningsanknytning är ett rimligt alternativ till formella prov. Samma resonemang bör gälla även studenter och doktorander. Utbildning är i sig integrerande och ger individen både språklig och samhällelig förankring. SFS anser därför att den som genomgår högre utbildning eller är verksam inom akademien redan uppfyller det som provet syftar till att pröva.

SFS menar att ett utökat kunskapsprov riskerar att skapa onödiga trösklar för delaktighet och att det strider mot ambitionen att göra Sverige mer attraktivt för internationella studenter, forskare och doktorander – vilket regeringen själv framhåller som ett mål i forskningspropositionen (Prop. 2024/25:60).

10.4.1 Det bör införas ett krav på egenförsörjning för att förvärva svenskt medborgarskap

SFS avstyrker förslaget. Detta eftersom ett försörjningskrav för medborgarskap riskerar att slå mot personer i etableringsfas, exempelvis nyexaminerade studenter. Förslaget riskerar även att slå oproportionerligt mot doktorander och unga akademiker som ofta har osäkra inkomster till följd av osäkra anställningsvillkor.

Utredningen konstaterar att ett strikt försörjningskrav kan minska incitamenten för individer att vidareutbilda sig (SOU 2025:1, s. 335–336). SFS delar denna bedömning, och menar att detta inte endast bör motivera ett undantag för studenter (se förslag 10.4.4) utan även avråda från ett generellt införande av försörjningskravet. Detta eftersom försörjningskravet innebär ett hinder för internationella studenter att påbörja eller fortsätta sin etablering i Sverige efter avslutade studier, vilket är nödvändigt för att ta tillvara den kunskap och erfarenhet som byggts upp under studietiden.

SFS vill här genljuda regeringens ambitioner i forsknings- och innovationspropositionen *Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta* (Prop. 2024/25:60), där det framhålls att Sverige ska bygga upp forskningsmiljöer som attraherar internationella forskare och ökar studentintresset. Regeringen anger att detta kräver en stärkt mottagarkapacitet för studenter, doktorander och forskningsfinansiering (s. 105).

SFS delar dessa ambitioner men menar att utredningens föreslagna försörjningskrav motverkar dem. För att uppnå målet om ökad attraktivitet för internationella akademiker krävs ett regelverk som främjar långsiktig etablering – inte regler som gör vägen till medborgarskap osäker och oförutsägbar.

10.4.2 Det ska krävas att utlänningen kan försörja sig för att förvärva svenskt medborgarskap

SFS avstyrker förslaget. Ett krav på försörjningsförmåga för att erhålla medborgarskap innebär i praktiken att fullvärdigt deltagande i samhället villkoras av anställning eller stadigvarande inkomst. Detta slår särskilt hårt mot anställda inom akademien, såsom doktorander och forskare, som ofta har tidsbegränsade eller otrygga anställningar.

Försörjningskravet riskerar också att skapa osäkerhet bland internationella studenter, som kan komma att tveka inför att påbörja eller fullfölja utbildning i Sverige om vägen till medborgarskap blir för oförutsägbar. För ett kunskapssamhälle som vill attrahera internationell akademisk kompetens är det centralt att medborgarskap inte görs alltför svårtillgängligt för dem som valt att investera i utbildning och etablering i Sverige.

10.4.4 Undantag från försörjningskravet

SFS tillstyrker förslaget om undantag för heltidsstuderande vid högskola samt sammanhållen yrkesutbildning, under förutsättning att försörjningskravet införs.

SFS delar utredningens bedömning att det finns tungt vägande skäl att undanta personer som studerar, då utbildning är en viktig faktor för integration, kompetensförsörjning och långsiktig etablering (SOU 2025:1, s. 336).

Samtidigt vill SFS understryka att försörjningskravets införande även påverkar presumtiva studenter, som kan komma att avstå från att påbörja studier om detta riskerar att fördröja eller försvåra deras möjlighet att erhålla medborgarskap.

SFS avstyrker även utredningens förslag om kravet på att studerande måste uppvisa minst godkända studieresultat för att beviljas dispens från försörjningskravet. Detta eftersom inte SFS delar utredningens bedömning att kravet på studieresultat kan jämföras med kravet på godkända studieresultat för att beviljas studiemedel eller uppehållstillstånd för studier (SOU 2025:1, s. 338). Medborgarskap är en grundläggande status som inte bör villkoras av akademiska prestationer.

12.7.1. Den svenska regleringen av förlust av svenskt medborgarskap behöver ändras för att överensstämma med unionsrätten

SFS tillstyrker utredningens förslag att regleringen av förlust av svenskt medborgarskap behöver ändras för att överensstämma med unionsrätten, eftersom det innebär att fall om förlust av medborgarskap måste föregås av en prövning av individens omständigheter och därmed inte kan ske per automatik. För personer med koppling till Sverige genom exempelvis tidigare studier, som återvänder till sina hemländer men bevarar kontakt med svenska lärosäten eller samhället i stort, är det rimligt att en eventuell förlust av medborgarskap föregås av en individuell och proportionerlig prövning.

En harmonisering av den svenska lagstiftningen gentemot EU-rätten skulle stärka skyddet för individens status som unionsmedborgare, vilket bland annat innebär rätten att studera, arbeta och röra sig fritt.

Övriga kommentarer

SFS vill lyfta att utredningens förslag inte harmoniserar med förslagen i utredningen *Bättre migrationsrättsliga regler för forskare och studenter* (Ds 2024:31), som bland annat föreslår att doktorander och forskare snabbare ska kunna beviljas permanent uppehållstillstånd vilket SFS välkomnar. Utredningens förslag om att kräva längre hemvisttid för att förvärva svenskt medborgarskap riskerar att underminera de positiva förslagen i den andra utredningen och göra Sverige mindre attraktivt för doktorander och forskare.

SFS tar även tillfället i akt att framföra den kommande *Utredningen om skärpta krav på hederligt levnadssätt och ökade möjligheter till återkallelse av uppehållstillstånd* (Ju 2023:25) övervägande om att ålägga universitet en ökad skyldighet att dela information med Migrationsverket. SFS menar att ett sådant förslag skulle innebära allvarliga risker för rättssäkerheten och tryggheten för internationella studenter. Universitet och högskolors syfte är att utbilda, forska och sprida kunskap.

Rasmus Lindstedt
Ordförande
rasmus.lindstedt@sfs.se
070-545 75 57

Amanda Beckman
Politisk sekreterare
amanda.beckman@sfs.se
070-729 44 28